

АНТРОПОЛОГІЯ, ЕТНОЛОГІЯ, УСНА ІСТОРІЯ

УДК 745.5.023.1-035.574-048.67:069 (477.87)
DOI: [https://doi.org/10.24144/2523-4498.1\(38\).2018.159872](https://doi.org/10.24144/2523-4498.1(38).2018.159872)

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ МИСТЕЦТВА ПИСАНКОВОГО РОЗПИСУ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОГО МУЗЕЮ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ПОБУТУ)

Коцан В.В. (Ужгород)

У статті йдеться про форми і методи популяризації мистецтва писанкового розпису на прикладі діяльності Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Автором описані такі форми культурно-освітньої роботи музею як майстер-класи (для учнівської та студентської молоді, для дітей-сиріт) та виставки (тематичні, виставки-конкурси, родинні конкурси). Майстер-класи проводяться як місцевими майстринями, так майстрами писанкового розпису з інших областей України. Щороку музеєм проводяться майстер-класи для організованих груп відвідувачів, обласні майстер-класи для дітей, позбавлених батьківського піклування. Тематико-експозиційний план щорічної великодньої виставки постійно вдосконалюється, міняється експозиційний матеріал. До організації та проведення виставки залучаються майстри з усіх районів області, студенти та викладачі Закарпатської академії мистецтв, музейні співробітники. Як експозиційний матеріал поряд із авторськими роботами та музейними збірками використовуються приватні колекції. Поряд із майстер-класами та виставками проводяться родинні конкурси писанкарства.

У статті наводяться приклади проведення музейними співробітниками лекцій-презентацій по писанкарству, використання писанки у проведенні фестивалів, музейних свят. Допоміжним матеріалом для проведення різноманітних акцій, спрямованих на популяризацію писанкового розпису, є видавнича діяльність музею. До великодніх свят музейними співробітниками підготовлені й видані каталог виставки, спеціальний набір розмальовок для учнівської молоді, які широко розповсюджуються серед поціновувачів народного мистецтва Закарпаття.

Ключові слова: писанка, писанкарство, декорування, майстер-клас, майстриня, виставка, родинний конкурс, фестиваль, музейне свято, виданича продукція.

Постановка проблеми. Музей в сучасному світі є не лише місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні музей – це культурно-освітній заклад, який ставить перед собою, окрім специфічних професійних завдань, також широкі наукові, просвітницькі, науково-освітні, естетичні та виховні завдання. Можна стверджувати, що сучасний музей – це своєрідний центр духовної культури майбутнього. Таке розуміння ролі і місця музею в останні десятиліття зробило актуальним сприйняття музею, як цілого соціального інституту з його багаточисленними функціями, напрямками, формами в їх органічній взаємодії.

З основних напрямків музейної діяльності особливо визначається його наукова, експозиційна та освітньо-виховна діяльність. Сучасний музей чітко реагує на всі соціальні та економічні зміни, які відбуваються в суспільстві. Зміна економічних умов та життєвих орієнтирів змінила самі основи музейної діяльності. Музеї вже не обмежуються лише науковими чи освітньо-виховними завданнями. Вони стають одними з головних чинників світової економічної стратегії в туристичній галузі, що примушує їх постійно розвивати систему створення нових програм і форм музейної діяльності, пошуку можливостей для створення додаткових ресурсів фінансування і залучення додаткових коштів до музею. Але на цьому шляху у музеїв виникає багато труднощів і проблем. Так, найголовнішою проблемою, яка в останній час все більше загострюється є проблема залучення до музею відвідувача, глядача. Вирішення цієї проблеми органічно позбавило б від всіх інших – від фінансування до освітньо-виховних завдань.

Сьогодні в нашій країні, як і в усьому світі, музеї працюють з певними групами відвідувачів – різними як за віком, так і за соціальною приналежністю. Це індивідуальні відвідувачі і екскурсійні групи, дорослі, студенти, учні, дошкільнята. Досвід багатьох музеїв свідчить, що найбільш перспективною є робота з дитячою та юнацькою аудиторією, а багаторіч-

ний експеримент відомих світових музеїв свідчить також про найбільш перспективну, вірно обрану в цьому напрямку, стратегію розвитку музеїв – музейну педагогіку. Вона виходить з розуміння того, що саме молодь (юний відвідувач) і є сьогодні найбільш потенційним відвідувачем музеїв. Якщо ми не залучатимемо до музею юнацтво, музеї можуть залишитися в майбутньому без свого відвідувача. Саме тому одними з найголовніших аспектів діяльності музеїв є науково-освітній і виховний.

Метою даного дослідження є показати роль Закарпатського музею народної архітектури та побуту у відродженні та популяризації традиційних народних ремесел і промислів краю, зокрема писанкарства.

Виклад основного матеріалу. Закарпатський музей народної архітектури та побуту веде постійні пошуки нових форм і методів культурно-освітньої діяльності. Робота наукових співробітників музею зорієнтована на перетворення «неживих» предметів старовини на «живі» складові сучасної культури та побуту. Музей ставить перед собою завдання – не лише принести емоційне задоволення відвідувачам, а й розширювати знання про національні культурні надбання, надавати інформацію для роздумів про минулину і сьогодення етнічної традиційної культури. Водночас, у музеї, як і в інших музейних закладах, ведеться збирання, а отже і дослідження оригінальних та автентичних речей, які засвідчують реальність свого існування в часі, нагромаджують інформацію, узагальнюють знання про окремі сфери людського буття і творчості [4, с. 3; 5, с. 21; 18, с. 130].

Популяризація та розвиток народної культури краю є однією із важливих ланок роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Метою даної публікації є популяризація мистецтва писанкового розпису в ужгородському скансені. Наукові співробітники прагнуть згуртувати навколо музею суспільство, допомагаючи зрозуміти кожному із відвідувачів, що музей – це місце, де відроджують-

ся та оживають давні народні традиції, гармонійно переплітається минуле та сучасне, що музей – це духовний орієнтир для сучасної людини, яка занурюючись у його гармонійний, але простий світ, повертається з нього духовно сильнішою через оперття на багатовікові народні традиції. Саме тому нашим музеєм проводяться чисельні заходи для популяризації народної культури, зокрема мистецтва писанкарства. Всі заходи можна поділити на наступні групи: майстер-класи, виставки, лекції, фестивалі та музейні свята.

Однією із найпоширеніших форм популяризації мистецтва писанкового розпису є **майстер-класи**, які щорічно проводяться науковими співробітниками музею і майстрами-писанкарями Ужгорода та області. Готуючись до Великодня, музей запрошує всіх бажаючих долучитися до циклу музейних великодніх заходів, що останні три роки проводяться під загальною назвою «Котилася писаночка...». Гарною традицією вже стали постійні *майстер-класи з писанкарства для організованих учнівських груп*. Під час майстер-класів діти дізнаються про великодні традиції та обряди, пов'язані із писанками, а також опановують основні техніки оздоблення яєць в давнину. Учні пропонують виготовити власноруч писанки: одну традиційною технікою, а іншу – сучасною. Серед традиційних технік найбільшим попитом користується воскова техніка, шкрябанки, мальованки, витравлювання оцтом, а серед сучасних – декупаж, квілінг, викладання бісером, крупами, вирізування [8, с. 10; 23; 24].

Уже третій рік поспіль Закарпатський музей народної архітектури та побуту спільно з управлінням культури Закарпатської ОДА та Службою у справах дітей Закарпатської ОДА організовують *обласний майстер-клас «Чарівний світ писанки»*. До урочистого відкриття майстер-класу завжди долучаються представники місцевої влади та громадськості. Вони постійно наголошують на важливості відзначення Великодня та символічності всіх його атрибутів. Благословити юних писанкарів на працю завжди приходять представники духовенства краю. До подарунків організатори додають кошики з пасками та різними ласощами. На підтвердження зацікавленості нашого народу писанкарським мистецтвом охочі можуть переглянути експозицію тематичних видань, підготовану Обласною бібліотекою для дітей та юнацтва. До слова, саме з цієї книгозбірні 5 років тому розпочався майстер-клас «Чарівний світ писанки», та в зв'язку з розширенням кола учасників свято вже втретє проводять на базі Обласного музею народної архітектури та побуту.

У 2017 р. у майстер-класі взяли участь близько 80 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, котрі виховуються в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу Перечинського, Великоберезнянського, Виноградівського, Воловецького й Іршавського районів. Крім того, до майстер-класу були долучені вихованці притулку для дітей Служби у справах дітей Закарпатської ОДА (с.мт. Батьово Берегівського району) та Закарпатського центру соціально-психологічної реабілітації дітей (м. Свалява). Тонкошам писанкарства дітей навчали провідні народні майстрині області: Людмила Губаль, Марія Купар, Йожена Ільїна, Світлана Залуцька та Вікторія Симкович. Завдяки їм малеча мала змогу виготовити для себе писанку в різноманітних техніках: традиційна воскова, мальованки, крапанки, мотанки, декупаж. Кожна писанка, виготовлена під час майстер-класу, була неповторною, адже руки малечі вклали в неї свій настрій, натхнення, фантазії. У ре-

зультаті кожен зміг створити свій шедевр писанкарства та відкрити для себе значення зображень і символів. Всі учасники майстер-класу були нагороджені великодніми кошиками із солодощами та книгами. По завершенні майстер-класу на них чекала екскурсія весняним скасеном [2; 19; 26].

Одна із майстринь, учасниць майстер-класу, Світлана Залуцька, відмітила: *«Ми вчимо діток чомусь нестандартному, тому що традиційні писанки потребують більше часу, ніж є на майстер-класі. Ось, і вигадуємо щось нове і цікаве, ми робимо технікою декупажу, а ще я пропоную зробити таку імпровізовану корзинку аби не тільки малювати писанки, а і мати у чому їх понести. Користь для діток є, вони дізнаються щось нове і цікаве, міняються між майстрами, кожного разу техніка різна. Вони роблять все своїми руками, а у такі вироби вкладається частинка душі»* [26].

До проведення майстер-класів з писанкарства ужгородським скасеном запрошуються й *майстрині з інших областей*. У 2014 р. до обласного центру Закарпаття приїжджала майстриня з Івано-Франківська Анна Кирпан. Вона розповіла про історію виникнення писанки, основні її символи та особливості саме лемківської писанки, яка, до слова, відрізняється від гуцульської та інших технікою написання й знаками-символами. Анна Кирпан відзначила, що основними символами лемківської писанки є сонце, зірки, дерева та птахи. Для неї характерні червоний, жовтий, синій, оранжевий, блакитний та білий кольори. Цікаво було дізнатись, що інструментом написання є звичайна шпилька, гострий кінець якої встромлений у дерев'яну паличку, а маленьку головку, що на другому кінці шпильки, вмочують у розплавлений у металевій посудині віск. Ця техніка й визначає особливості декорування писанки, диктуючи певні обмеження у створенні орнаментів. Переносючи крапельку воску на поверхню яйця, можна намалювати крапку, створюючи з простих елементів гарні й вишукані орнаменти. До слова, ота крапка символізує краплини дощу, що є основою усього живого на Землі. Майстер-клас видався цікавим і змістовним, а ще корисним, адже, без сумніву, деякі з учнів обов'язково спробували до Великодня самостійно розписати яйця, щоб подарувати своїм близьким та рідним [15; 17].

Другою, не менш важливою формою популяризації писанкового розпису в Закарпатському музеї народної архітектури та побуту є **виставкова діяльність**. Виставки із використанням автентичних взірців народної культури, в тому числі писанок, формуються за етнографічним принципом. У виставкових залах музею та поза музеєм було організовано чимало як міні-виставок, так і широко масштабних виставок, які репрезентували традиції святкування Великодня на Закарпатті. З середини 2000-х рр. традиційними, щорічними стали *тематичні виставки під загальною назвою «Великодні мотиви»*. Так, у 2012 р. основою тематико-експозиційного плану виставки стали експонати із фондів зібрань музею, які пов'язані із Великоднем. Це, насамперед, тканина. Народні тканини відзначаються багатством форм, красою художнього оформлення. Вишиті серветки («пулки», «хлібувки»), рушники, якими накривали кошики із паскою, скатерті («обруси») композиційно komponувались з картинами на великодню тематику. Серед художніх полотен виділяємо роботи І.М. Шутева («Село Негровець», «Ужоцька церква», «Церква у с. Колочава»), Й. Мускура («Пасха», «Розп'яття»), І. Гецька («Вознесіння»). Обов'язковим атрибутом Великодніх свят, а відтак і виставки були писанки. Се-

ред них варто виділити дерев'яні писанки Е.Р. Левадської та писанки («мотанки») О.А. Рибалко. Контури орнаментальних мотивів дерев'яних писанок виконувались лініями із дрібних тиснених крапочок, а внутрішня площина візерунку заповнювалась різнокольоровими фарбами. При виготовленні «мотанок» на видуте куряче яйце наклеювали різнокольорові нитки («ірис»), які утворювали різноманітні орнаментальні композиції. Основними орнаментальними мотивами виступали дрібні геометричні фігури або різні квіткові композиції [20, с. 12; 21].

Тематико-експозиційний план великодньої виставки постійно вдосконалювався, мінявся експозиційний матеріал. У 2015 р. Закарпатським музеєм народної архітектури та побуту спільно з Закарпатською академією мистецтв та Закарпатським обласним організаційно-методичним центром культури було вирішено підготувати та провести виставку присвячену виключно писанкам. Саме в тому році у виставкових залах музею вперше було проведено виставку «Світ писанки». Головними ініціаторами проведення виставки виступили молоді науковці Роман Пилип та Василь Коцан, яких підтримали Габрієла Андял, на той час директор Закарпатського музею народної архітектури та побуту, Юрій Глеба, на той час начальник управління культури Закарпатської ОДА, а також Ганна Дрогальчук, директор Обласного організаційно-методичного центру культури.

Для поціновувачів мистецтва писанкового розпису були представлені писанки із фондової колекції етнографічного музею та писанки майстринь краю. До експозиції ввійшли кращі взірці, що представляють писанкарство відомих майстринь чи не з усіх районів Закарпаття. Серед учасників Мар'яна Ребар, Надія Черевко, Тетяна Тиводар-Баршай, Мар'яна Ташко з Тячівщини, Лариса Ісак з Іршавщини, Терезія Якоб з Хустщини, Марія Хававка з Перечинщини та інші. У виставці також взяли участь майстрині, які відомі далеко за межами нашого краю: Людмила Губаль, Марія Купарь, Світлана Залуцька, Тетяна Поринець, Ольга Дурда, Ольга Гал та інші. Вони репрезентували роботи, виконані як в традиційних, так і в сучасних техніках писанкарства, притаманних Карпатському регіону. Для учасників виставки та присутніх короткий екскурс в історію писанкарства зробили відомі науковці Михайло Приймич, Сергій Федака, Роман Пилип, Василь Коцан [10; 12; 22].

На відкритті виставки зазначалося, що представлена експозиція є збірним унікальним доробком творчості, який розкриває дивосвіт унікальної писанкарської культури. На виставці можна було ознайомитися зі стилістичними особливостями писанкарства бойківської, лемківської, гуцульської писанки, а також з різними техніками її створення. Географія писанкарства, представленого експозицією, надзвичайно широка: тут роботи понад 20 майстрів з усіх районів Закарпаття. Спеціально для виставки, було здійснено і низку реконструкцій давніх писанок 20-30-х рр. XX ст. Крім того, для експозиції «брендове» шоколадне пасхальне яйце створив відомий закарпатський кондитер Валентин Штефаньо. На виставці були представлені й приватні колекції писанок: Віктора Миговича, Михайла Приймича, Романа Пилипа [12].

У 2016 році організаторами було вирішено провести *виставку-конкурс*. Назву вже не змінювали. Цього разу на виставці було представлено 590 писанок, виконаних в традиційних та новаторських техніках тридцятьма майстрами із різних куточків Закарпаття, Львівщини, Івано-Франківщини та Києва. Відрадно, що киянка Оксана Білоус, заслужений

майстер народної творчості України і учасниця конкурсу, презентувала усі свої писанки, які представляють традиції писанкарства Східного Поділля, музею. Один із організаторів виставки, мистецтвознавець та викладач Закарпатської академії мистецтв Роман Пилип розповів, що *«особливістю цієї виставки є те, що тут представлені особливо цінні рідкісною автентичною орнаментикою роботи, виконані майстринями з глибинок нашого краю»*.

Конкурс у рамках виставки проходив у трьох номінаціях: традиційна, авторська та новаторська писанка. У номінації «Традиційна писанка» переможцями стали Оксана Білоус із Києва, Марія Хававка із с. Тур'я-Ремета на Перечинщині, Наталія Ковач з Хуста. Кращими авторськими писанками визнано роботи Наталі Янішевської з м. Золочів на Львівщині, Ольги Жулій зі Львова та Терези Варги з Ужгороду. Серед кращих майстрів-новаторів: Ксенія Рибалко з Ужгороду, Терезія Якоб із с. Крайниково на Хустщині, Христина Герц із смт. Чинадієво на Мукачівщині [1; 6].

Серед тридцяти писанкарів, лише троє чоловіків – всі інші жінки. Найстаршою учасницею конкурсу стала 81-річна Марія Хававка, а наймолодшою – 20-річна Христина Герц. Дівчина розповідає, що *«нині вона навчається у Закарпатській академії мистецтв по спеціальності «Дизайнер інтер'єру»*. У шкільні роки займалася образотворчим мистецтвом у школі мистецтв у рідному Чинадієві. *«Випалювати» писанки почала два роки тому. Хоча вдома це з дитинства разом із батьками до Великодня робили крашанки, які готували у цибулевому відварі. Два роки тому в інтернеті натрапила на матеріал про випалювання писанок. Зацікавилася, чи можна робити це вручну. Потім замовила спеціальний верстат з Німеччини і нині вже вдосконалюю свою майстерність «випалювання» писанок з ялиці та тополі»*. Окрім того, що Христина створює чудові писанки, вона ще й володіє чудовим колоратурним сопрано, який продемонструвала присутнім на відкритті виставки талановитим виконанням молитви «Аве Марія» [6].

У 2017 році на виставці було представлено понад 500 писанок та крашанок 35-ти майстринь Закарпаття. Серед учасників Надія Черевко, Любов Матіко, Ольга Ловга, Христина Герц, Марія Куцин, Світлана Легеза, Наталія Савчур, Марія Чорій, Вікторія Симкович, Марія Глеба. У виставці також взяли участь майстрині, які відомі далеко за межами нашого краю: заслужений майстер народної творчості України Людмила Губаль, Марія Купарь, Антоніна Дурда, Ольга Гал, Надія Вербицук та інші. Всі вони репрезентували чудові зразки традиційного писанкарства: і роботи в сучасних техніках, і оригінальні авторські варіації на великодню тематику.

Компетентне журі визначило переможців. У номінації «традиційна писанка» перше місце отримала Наталія Ковач (м. Хуст), друге – Ірина Ходанич (с. Вільшанки Перечинського району), третє – Наталія Збоян (с. Новоселиця Перечинського району). У номінації «авторська писанка» перше місце – Катерина Ливрінц (м. Ужгород), друге – Наталія Янішевська (м. Золочів Львівської області), третє – Антоніна Дурда (м. Іршава). У номінації «Новаторська писанка» місця розподілені так: перше – Андрея Прислупська (м. Ужгород), друге – Ольга Гал (м. Виноградів), третє – Олеся Долбня (м. Ужгород).

На відкритті виставки організатори презентували каталог попередньої, II-ої виставки-конкурсу «Світ писанки». Його й інші пізнавальні видання музею і Закарпатського ООМЦК, а ще тематичні

солодощі від ужгородського шоколатеє Валентина Штефаньо та, звісно ж, дипломи виставки-конкурсу – вручили переможцям [2].

Новацією 2017 року було запровадження «Родинного конкурсу писанки», який проходив протягом одного тижня. Запрошених батьків з дітками музейні співробітники навчали виготовляти писанки в різних традиційних та сучасних техніках. Виготовлені писанки брали участь у конкурсі, переможці якого були оголошені на відкритті виставки. Переможцями стала сім'я Воротняків із Ужгорода (мати Катерина, донька Маруся та син Марко) [13].

Останніми роками як майстер-класи, так і виставки є джерелом поповнення фондової колекції музею. У 2015 р. до музею потрапило 10 унікальних писанок із приватної колекції Віктора Миговича, які презентують писанкове мистецтво Чернівеччини та Івано-Франківщини. 30 традиційних писанок реконструювали студенти Закарпатської академії мистецтв під керівництвом Романа Пилипа. 10 сучасних писанок у стилі поп-арт на основі творчості Енді Воргола, що були виготовлені студентами кафедри туризму ДВНЗ «Ужгородський національний університет» теж стали часткою музейної колекції писанок. Кращі взірці писанок, представлених на виставках у 2016-2017 рр. теж поповнили фондову збірку ужгородського скансену. Впродовж трьох останніх років окремі писанки з майстер-класів для учнів шкіл Ужгорода, дарувались учасниками у музей з тим, аби вони прикрасили великоднє писанкове дерево біля музейної церкви.

До передвеликодніх заходів в Закарпатському музеї народної архітектури та побуту поряд з учнями залучались й студенти факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Для них окрім традиційних майстер-класів організовувались **тематичні лекції-презентації**. У 2016 р. автором даної статті для студентів-істориків була проведена *тематична лекція «Історія розвитку української писанки»*. Лекція проводилась у рамках заходів по відзначенню 160-ї річниці з дня народження Івана Франка. Студенти мали змогу ознайомитись із найстарішими взірцями писанок на Україні, традиційними та сучасними техніками декорування писанок на Закарпатті. Після лекції студенти одними із перших побачили виставку «Світ писанки», яка готувалась до відкриття. Коцаном В.В. та кандидатом мистецтвознавства Романом Пилипом було проведено оглядову екскурсію по виставці. Студенти побачили безпосередній процес монтажу виставки, поспілкувалися з однією із майстринь, ознайомилися з усіма етапами виготовлення традиційної воскової писанки: підготовка матеріалів та знарядь, нанесення орнаменту, почергове занурення яйця у фарби (від найсвітлішої до найтемнішої), знімання воску й отримання готової писанки. На завершення студенти мали змогу побачити й відчутти дух старого закарпатського села, відвідавши експозицію музею [9].

Писанка виступає неодмінним атрибутом й інших різнопланових акцій, зокрема фестивалів, музейних свят. У 2011 році за участі автора цієї статті була організована *культурно-мистецька акція «Традиції писанкарства на Закарпатті»*. Напередодні акції у прес-центрі «Закарпаття» організатори акції говорили про традиції закарпатського писанкарства. З журналістами зустрілися Роман Пилип, кандидат мистецтвознавства; Василь Коцан, на той час завідувач експозиційним відділом Закарпатського музею народної архітектури та побуту; Інна Коцар, голова ГО «Червона Калина»; Павло Федака, голова управи крайової «Просвіти». Про організаційні моменти

розповіли Інна Коцар та Павло Федака. Василь Коцан зосередив свою увагу на традиціях та звичаях, пов'язаних із писанками, а Роман Пилип – на техніках розпису великодніх яєць. У рамках акції згодом у приміщенні крайового товариства «Просвіта» було проведено масштабний майстер-клас з традиційного писанкарства [25].

Мистецтво писанкового розпису Закарпаття науковими співробітниками ужгородського скансену популяризується і за кордоном. 16 березня 2017 р. на базі Вигорлатського музею у місті Гуменне Словацької Республіки відбувся *XXV міжнародний фестиваль «Карпатська краселіца»*, в якому взяли участь понад 90 митців із Словацької Республіки, України, Польщі, Угорщини та Чехії. На міжнародній виставці загалом було представлено понад 1000 писанок, виконаних у традиційній народній та авторській техніках. За 25 років проведення цієї виставки було презентовано близько 20 000 писанок із різних регіонів шести європейських країн. На останній виставці було сформовано окрему експозицію закарпатських писанок. Це 150 робіт 15-ти майстрів-писанкарів Закарпаття. Писанки виконані в різних техніках: воскові та мальовані, шкранбанки, витравлені оцтом, керамічні, мотанки та випалювані. Майстри провели майстер-класи. Серед них була й завідувача відділом експозиції та науково-дослідної роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту Вікторія Симкович, яка представляла писанку-мотанку. До складу закарпатської делегації ввійшов й автор даної статті [7].

28 квітня 2017 року у нашому музеї відбулось *етнографічне музейне свято «Великодні забави»*, яке було підготовлено науковими співробітниками музею спільно з викладачами та студентами Ужгородського коледжу культури і мистецтв. Після урочистого відкриття свята на відвідувачів чекали «Весняні гаївки» від Зразкового хору студентів та вокального ансамблю коледжу культури та мистецтв (керівник Тазінгер А.І., Швайгер Н.Л.), забави від фольклорного ансамблю «Маки» (керівник Вігула В.І.). Окрім цього, всі бажаючі змогли навчитися закарпатським народним танцям, взяти участь у великодніх народних іграх та забавах, стати учасниками обрядів традиційного закарпатського весілля. Протягом всього свята на території музею працювала виставка-продаж виробів народних умільців, проводились майстер-класи з писанкарства. Не довелось нудьгувати і найменшим відвідувачам, адже всі діточки змогли долучитись до дерев'яної гри-пазлу «Мандрівка ужгородським скансеном» та до розписування дерев'яних писанок і розмальовок на великодню тематику. Дерев'яну гру та писанки на замовлення музею було виготовлено ГО «Паралельний СВІТ», і саме цього дня вона вперше була представлена на розсуд маленьких відвідувачів [16].

Допоміжним матеріалом для проведення різнопланових акцій є **видавничі продукції музею**. У 2015 р. завідувачою відділом науково-освітньої роботи Сологуб-Коцан Т.Я. було висунуто ідею розробки тематичних розмальовок. Дана ідея була втілена завдяки спільній роботі автора ідеї та кандидата мистецтвознавства Романа Пилипа. Результатом спільних зусиль став *набір тематичних розмальовок «Мальовниче Закарпаття»*. Лівову частку набору становлять взірці орнаментальних композицій писанок: геометричні, рослинні, зооморфні. Даний набір впродовж останніх років неодноразо використовувався у різнопланових акціях для дошкільнят та учнів шкіл Ужгорода та області [10].

До виставки «Світ писанки 2017» було підго-

товлено каталог II виставки-конкурсу «Світ писанки 2016». Упорядниками видання та авторами вступних статей стали Василь Коцан та Роман Пилип. Стаття автора даних рядків присвячена писанці в народних звичаях та обрядах Закарпаття. Роман Пилип зосередив свою увагу на характеристиці основних типів писанок краю. Як і на виставці, так і в каталозі писанки згруповані за трьома номінаціями. У номінації «Традиційна писанка» представлені писанки з фондової колекції Закарпатського музею народної архітектури та побуту, з приватних колекцій Віктора Григоровича та Романа Пилипа, писанки Оксани Григорчак, Оксани Білоус, Марії Хававки, Терезії Якоб, Марії Микити та Ганни Довбей. Серед «авторських писанок» у каталог ввійшли роботи Наталії Ковач, Наталії Янішевської, Ольги Жулій, Ольги Соломчак, Жужанни Гайдош, Оксани Андрущенко, Терези Варги, Лівові Шпак, Катерини Ліврінц, Марії Ребар, Людмили Мателеги, Єлєзавети Посипанка, Тетяни Поринець та Христини Кліси. Номінацію «Новатор-

ська писанка» презентують писанки Ксенії Рибалко, Христини Герц, Йосипа Посипанка, Ігора Сливки, Марії Купар, Світлани Залуцької, Вікторії Симкович, Юрія Циркуника, Емми Левадської. У кінці каталогу подається загальний список учасників виставки [11].

Висновки. Всі заходи, присвячені популяризації мистецтва писанкового розпису, що проводяться у Закарпатському музеї народної архітектури та побуту, широко висвітлюються у місцевих ЗМІ. Науковими співробітниками музею неодноразово готувались тематичні телепередачі про передвеликодні та великодні звичаї і обряди Закарпаття, в тому числі й пов'язані з писанкою.

На сьогодні мистецтво писанкарства знову відроджується і переживає розквіт уже в творчому переосмисленні визначних майстрів цього древнього мистецтва. Напередодні святкування Великодня у Закарпатському музеї народної архітектури та побуту завжди є можливість ознайомитись з творчістю майстрів та навчитися писати писанки самому.

Список використаних джерел

1. Виставку «Світ писанки» вдруге відкрили в Ужгороді // http://mukachevo.today/foto/suspilstvo/vistavku_svit_pisanki_vdruge_vidkryli_v_uzhgorodi (дата звернення 20.12.018).
2. Відвідувачі ужгородського скансену віднині можуть потрапити у «Світ писанки» // <http://kultura.uz.ua/index.php/1442-vidviduvachi-uzhgorodskoho-skansenu-vidnini-mozhut-potrapiti-u-svit-pysanky> (дата звернення 20.12.018).
3. В Ужгороді сотні дитячих рук творили «Чарівний світ писанки» // <https://zakarpattia.net.ua/News/155171-V-Uzhhorodisotni-dytiachykh-ruk-tvoryly-Charivnyi-svit-pysanky-FOTO> (дата звернення 20.12.018).
4. Грицюк Н.А. Історія створення Закарпатського музею народної архітектури та побуту: сьогодення і перспективи його розвитку: реферат // Архів Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Ужгород: ЗМНАП, 2009. 37 с.
5. Гудченко З.С. Музеї народної архітектури України. К.: «Будівельник», 1981. 117 с.
6. Дудаш О.В. Ужгороді презентували виставку-конкурс «Світ писанки» // <https://day.kyiv.ua/uk/news/230416-v-uzhgorodiprezentuvaly-vystavku-konkurs-svit-pysanky> (дата звернення 20.12.018).
7. Звіт Закарпатського музею народної архітектури та побуту за I-й квартал 2017 р. // Архів Закарпатського музею народної архітектури та побуту (ЗМНАП). Ужгород, 2017. 19 с.
8. Звіт Закарпатського музею народної архітектури та побуту за II-й квартал 2017 р. // Архів Закарпатського музею народної архітектури та побуту (ЗМНАП). Ужгород, 2017. 18 с.
9. Звіт відділу експозиції та науково-дослідної роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту за 2016 р. // Архів Закарпатського музею народної архітектури та побуту (ЗМНАП). Ужгород, 2016. 15 с.
10. Звіт Закарпатського музею народної архітектури та побуту за 2015 р. // Архів Закарпатського музею народної архітектури та побуту (ЗМНАП). Ужгород, 2015. 22 с.
11. Каталог II виставки-конкурсу Світ писанки 2016 / Автори вступних статей Василь Коцан, Роман Пилип. Ужгород : ПП Бреза, 2017. 27 с.
12. Кашуба Т. В Ужгороді відкрито унікальну виставку «Світ писанки»... // <https://zakarpattia.net.ua/News/138119-V-Uzhhorodi-vidkryto-unikalnu-vystavku-Svit-pysanky-de-predstavleno-osoblyvosti-pysankarstva-riznykh-raioniv-Zakarpattia-FOTO-VIDEO> (дата звернення 20.12.018).
13. Конкурс писанкарів в ужгородському скансені визначив переможців // <http://uzhgorod.net.ua/news/108495> (дата звернення 20.12.018).
14. Ключко Ю. Сучасні освітні практики музеїв України // Агора. 2015. Вип. 14. С. 70—74.
15. Мишанич В. Ужгород із майстер-класом відвідала писанкарка з Івано-Франківська // <https://zakarpattia.net.ua/News/122228-Uzhhorod-iz-maister-klasom-vidvidala-pysankarka-z-Ivano-Frankivska> (дата звернення 20.12.018).
16. На «Великодніх забавах» в Ужгороді вивчали закарпатські етнотанці та техніки писанкарства // Ужгород.net. 29 квітня 2017 р. <http://uzhgorod.net.ua/news/109379> (дата звернення 20.12.018).
17. Ножка А. Писанкарка із Івано-Франківська провела майстер-клас в Ужгороді // <http://novzak.uz.ua/news/pisankarka-z-ivano-frankivska-provela-mayster-klas-v-uzhgorodi/> (дата звернення 20.12.018).
18. Панкулич В.В. Історія музейної справи на Закарпатті // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія. Історія. Вип. 22. Ужгород, 2009. С. 128-134.
19. План-сценарій великодніх заходів «Котилась писаночка...» // Архів відділу науково-освітньої роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту (ЗМНАП). Ужгород, 2017. 8 с.
20. Сологуб-Коцан Т.Я. Великодній настій у Закарпатському музеї народної архітектури та побуту // Ужгород. 2011. 23 квітня. С. 12.
21. Тематико-експозиційний план виставки «Великодні мотиви» // Архів відділу експозиції та науково-дослідної роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту (ЗМНАП). Ужгород, 2012. 5 с.
22. Тематико-експозиційний план виставки «Світ писанки 2015» // Архів відділу експозиції та науково-дослідної роботи Закарпатського музею народної архітектури та побуту (ЗМНАП). Ужгород, 2015. 12 с.
23. Ужгородський скансен запрошує долучитись до Великодніх заходів під назвою «Котилась писаночка» // <http://zakarpatripost.net/2017/03/17/uzhhorodskiy-skansen-zaproshuje-doluchytysya-do-velykodnih-zahodiv-pid-nazvoyu-kotylasya-pysanochka/> (дата звернення 20.12.018).
24. Ужгородський скансен розпочинає писанкові майстер-класи // <https://zaholovok.com.ua/uzhgorodskii-skansen-rozpochnaje-pisankovi-maister-klasi> (дата звернення 20.12.018).
25. У прес-центрі Закарпаття розповіли про особливості закарпатського писанкарства // <https://zakarpattia.net.ua/News/81459-U-pres-tsentri-Zakarpattia-rozpovily-pro-osoblyvosti-zakarpatskoho-pysankarstva-FOTO> (дата звернення 20.12.018).
26. «Чарівний світ писанки» вивчали і творили малі закарпатці // <http://kultura.uz.ua/index.php/13-charivnyi-svit-pysanky-vyvchaly-i-tvoryly-mali-zakarpattsi> (дата звернення 20.12.018).

References

1. Vy`stavku «Svit py`sanky`» vdruge vidkry`ly` v Uzhgorodi // http://mukachevo.today/foto/suspilstvo/vistavku_svit_pisanki_vdruge_vidkryli_v_uzhgorodi (ostannij vizy`t 20 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
2. Vidviduvachi uzhgorods`kogo skansenu vidny`ni mozhut` potrapy`ty` u «Svit py`sanky`» // <http://kultura.uz.ua/index.php/1442-vidviduvachi-uzhhorodskoho-skansenu-vidnyni-mozhut-potrapyty-u-svit-pysanky> (ostannij vizy`t 10 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
3. V Uzhgorodi sotni dy`tyachy`x ruk tvory`ly` «Charivny`j svit py`sanky`» // <https://zakarpattia.net.ua/News/155171-V-Uzhgorodi-sotni-dytiachykh-ruk-tvoryly-Charivnyi-svit-pysanky-FOTO> (ostannij vizy`t 10 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
4. Gry`cyuk N.A. Istoriya stvorenniya Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu: s`ogodennya i perspekty`vy` jogo rozvy`tku : referat // Arxiv Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu. Uzhgorod: ZMNAP, 2009. 37 s. (in Ukrainian).
5. Gudchenko Z.S. Muzei narodnoyi arxitektury` Ukrayiny`. K.: «Budev`l`ny`k», 1981. 117 s. (in Ukrainian).
6. Dudash O.V Uzhgorodi prezentuvaly` vy`stavku-konkurs «Svit py`sanky`» // <https://day.kyiv.ua/uk/news/230416-v-uzhgorodi-prezentuvaly-vystavku-konkurs-svit-pysanky> (ostannij vizy`t 11 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
7. Zvit Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu za I-j kvartal 2017 r. // Arxiv Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu (ZMNAP). Uzhgorod, 2017. 19 s. (in Ukrainian).
8. Zvit Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu za II-j kvartal 2017 r. // Arxiv Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu (ZMNAP). Uzhgorod, 2017. 18 s. (in Ukrainian).
9. Zvit viddilu ekspozy`ciyi ta naukovo-doslidnoyi roboty` Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu za 2016 r. // Arxiv Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu (ZMNAP). Uzhgorod, 2016. 15 s. (in Ukrainian).
10. Zvit Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu za 2015 r. // Arxiv Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu (ZMNAP). Uzhgorod, 2015. 22 s. (in Ukrainian).
11. Katalog II vy`stavky`-konkursu Svit py`sanky` 2016 / Avtory` vstupny`x statej Vasy`l` Koczan, Roman Py`ly`p. Uzhgorod : PP Breza, 2017. 27 s. (in Ukrainian).
12. Kashuba T. V Uzhgorodi vidkry`to unikal`nu vy`stavku «Svit py`sanky`»... // <https://zakarpattia.net.ua/News/138119-V-Uzhgorodi-vidkryto-unikalnu-vystavku-Svit-pysanky-de-predstavleno-osoblyvosti-pysankarstva-riznykh-raioniv-Zakarpattia-FOTO-VIDEO> (ostannij vizy`t 02 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
13. Konkurs py`sankariv v uzhgorods`komu skanseni vy`znachy`v peremozhciv // <http://uzhgorod.net.ua/news/108495> (ostannij vizy`t 02 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
14. Klyuchko Yu. Suchasni osvitni prakty`ky` muzeiv Ukrayiny` // Agora. 2015. Vy`p. 14. S. 70—74. (in Ukrainian).
15. My`shany`ch V. Uzhgorod iz majster-klasom vidvidala py`sankarka z Ivano-Frankivs`ka // <https://zakarpattia.net.ua/News/122228-Uzhgorod-iz-maister-klasom-vidvidala-pysankarka-z-Ivano-Frankivska> (ostannij vizy`t 12 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
16. Na «Vely`kodnix zabavax» v Uzhgorodi vy`vchaly` zakarpats`ki etnotanci ta texniki` py`sankarstva // <http://uzhgorod.net.ua/news/109379> (ostannij vizy`t 12 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
17. Nozhka A. Py`sankarka iz Ivano-Frankivs`ka provela majster-klas v Uzhgorodi // <http://novzak.uz.ua/news/pisankarka-z-ivano-frankivska-provela-maister-klas-v-uzhgorodi/> (ostannij vizy`t 11 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
18. Pankuly`ch V.V. Istoriya muzejnoyi spravy` na Zakarpatti // Naukovy`j visny`k Uzhgorods`kogo universy`tetu. Seriya. Istoriya. Vy`p. 22. Uzhgorod, 2009. S. 128—134. (in Ukrainian).
19. Plan-scenarij vely`kodnix zavodiv «Koty`las` py`sanochka...» // Arxiv viddilu naukovo-osvitn`oyi roboty` Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu (ZMNAP). Uzhgorod, 2017. 8 s. (in Ukrainian).
20. Sologub-Koczan T.Ya. Vely`kodnij nastij u Zakarpats`komu muzei narodnoyi arxitektury` ta pobutu // Uzhgorod. 2011. 23 kvitnya. S. 12. (in Ukrainian).
21. Tematy`ko-ekspozy`cijny`j plan vy`stavky` «Vely`kodni moty`vy`» // Arxiv viddilu ekspozy`ciyi ta naukovo-doslidnoyi roboty` Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu (ZMNAP). Uzhgorod, 2012. 5 s. (in Ukrainian).
22. Tematy`ko-ekspozy`cijny`j plan vy`stavky` «Svit py`sanky` 2015» // Arxiv viddilu ekspozy`ciyi ta naukovo-doslidnoyi roboty` Zakarpats`kogo muzeyu narodnoyi arxitektury` ta pobutu (ZMNAP). Uzhgorod, 2015. 12 s. (in Ukrainian).
23. Uzhgorods`ky`j skansen zaprosuhye doluchy`ty`s` do Vely`kodnix zavodiv pid nazvoyu «Koty`las` py`sanochka» // <http://zakarpattpost.net/2017/03/17/uzhgorodskiy-skansen-zaprosuhye-doluchytysya-do-velykodnih-zahodiv-pid-nazvoyu-kotylyasya-pysanochka/> (ostannij vizy`t 07 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
24. Uzhgorods`ky`j skansen rozpochy`naye py`sankovi majster-klasy` // <https://zaholovok.com.ua/uzhgorodskii-skansen-rozpochinaje-pisankovi-maister-klasi> (ostannij vizy`t 07 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
25. U pres-centri Zakarpattia rozpovily` pro osobly`vosti zakarpats`kogo py`sankarstva // <https://zakarpattia.net.ua/News/81459-U-pres-tsentri-Zakarpattia-rozpovily-pro-osoblyvosti-zakarpatskoh-pysankarstva-FOTO> (ostannij vizy`t 17 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).
26. «Charivny`j svit py`sanky`» vy`vchaly` i tvory`ly` mali zakarpatsi // <http://kultura.uz.ua/index.php/13-charivnyi-svit-pysanky-vyvchaly-i-tvoryly-mali-zakarpatsi> (ostannij vizy`t 17 grudnya 2018 r.). (in Ukrainian).

SUMMARY

POPULARIZATION OF THE ART OF EASTER EGG PAINTING (ON THE EXAMPLE OF THE TRANSCARPATHIAN MUSEUM OF FOLK ARCHITECTURE AND LIFE)

V. Kotsan (Uzhhorod)

The article deals with the forms and methods of popularizing the art of easter egg painting on the example of the activity of the Transcarpathian museum of folk architecture and life. The author describes the following forms of cultural and educational work of the museum as master-klasy (for pupils and students, orphaned children) and exhibitions (thematic, exhibition-contests, family contests). Master classes are held as local craftsmen, as masters of Easter eggs from other regions of Ukraine. Every year, the museum hosts master classes for organized groups of visitors, regional master classes for children deprived of parental care. The thematic-exposition plan of the annual Easter exhibition is constantly being improved, the exposition material is changing. Masters from all districts of the region, students and teachers of the Transcarpathian Academy of Arts, museum staff are involved in organizing and holding the exhibition. Private collections are used as an exposition material, along with author works and museum collections. Along with master classes and exhibitions, family pianists contests are held.

The article gives examples of museum staff presentations on easter eggs, the use of easter eggs in festivals, museum holidays. The publishing activity of the museum is an auxiliary material for rysoplant actions aimed at popularizing the Easter egg painting. By easter holidays museum staff prepared and published an exhibition catalog,

a special set of coloring for schoolchildren, who also act as one of the popular forms of easter eggs in Transcarpathia.

Keywords: pysanka, pysankarstvo, decoration, master-class, masters, exhibition, family competition, festival, museum holiday, publishing products.

ІЛЮСТРАЦІЇ

Рис. 1. Писанки Ольги Жулій (м. Львів) на виставці «Світ писанки» в Закарпатському музеї народної архітектури та побуту.

Рис. 2. Писанки Жужанни Гайдош (м. Мукачево) на виставці «Світ писанки» в Закарпатському музеї народної архітектури та побуту.

Рис. 3. Майстер-клас із виготовлення писанки – «крапанки».

Рис. 4. Відкриття IV виставки «Світ писанки – 2018» у Закарпатському музеї народної архітектури та побуту. 29 березня 2018 р.